

4. Kovalchuk N. P. (2007) Rivni profesiinoho samovdoskonalennia osobystosti studentskoi molodi pedahohichnoho koledzhu [Levels of professional self-improvement of the personality of student's youth of pedagogical college]. Uman. 123 p. [in Ukrainian]
5. Prima R. M. (2009) Model formuvannia profesiino mobilnoho vchytelia: postanovka problemy [Model of formation of a professionally mobile teacher: problem statement]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. V. Hnatiuka. Seriya: Pedahohika – Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University. V. Hnatiuk. Series: Pedagogy.* 3. pp. 301–306. [in Ukrainian]
6. Smolyuk A. I. (2018) Profesiinyi samorozvytok maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly v osvithomu seredovyschi pedahohichnoho koledzhu [Professional self-development of future primary school teachers in the educational environment of the pedagogical college]. Candidate's thesis. Lutsk. 208 p. [in Ukrainian]
7. Sushentseva L. (2011) Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh: teoriia i praktyka [Formation of professional mobility of future skilled workers in vocational schools: the oryand practice]. Kryvyi Rih. 439 p. [in Ukrainian]
8. Turyanska M. M. Preparation of future teachers of physical education for sports and mass work in secondary schools of Ukraine (second half of the XX beginning of the XXI century) Candidate's thesis. Kyiv. 2018. 287 p. [in Ukrainian]
9. Proosvitu : Zakon Ukrainy [About education, Law of Ukraine] (2017) № 2145-19. Retrieved from URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (access date: 02.02.2021). [in Ukrainian]
10. Richards J. S. (2006) Communicative Language Teaching Today. Cambridge: Cambridge University Press. 82 p.

Denysenko N. H., Marchuk S. S., Borbych N. V., Kovalchuk I. L., Chemerys I. V. STEAM-environment in the theory and practice of the educational space formation of future teachers of physical education

The interrelation of theoretical aspects research on the creation of STEAM-environment in higher education institutions is considered. A number of contradictions have been identified that arise at the state level and are related to the lack of a comprehensive scientific study on the creation of STEAM-environment in the theory and practice of the educational space forming of higher education. The modern views that serve as the basis of the author's research presented in the article are identified, namely the application of STEAM theory as a new approach in physical education, which represents the subject interest of educational transformations researchers and teachers-practitioners. The data of scientific researches carried out among scientific and pedagogical workers of eleven higher education institutions (95 – university teachers and 52 – college teachers) on the problem of their attitude to the formation of innovative educational space in modern higher education institutions are given. The implementation of the STEAM approach is analyzed on the example of training future physical education teachers in colleges and universities. An attempt is made to draw attention to the feasibility of introducing the concept of STEAM education in the system of training future physical education teachers, who continue to implement the ideas of STEM, caused by the transition society to the digital age and active sports industry development. There are considered the innovative possibilities of STEAM-space in the theory and practice of physical education. The purpose, activity and prospects of pedagogical colleges students in the conditions of the new "STEAM-environment" formation are outlined. It has been established the connection with the applied aspects of this theory using in the practice of training a professional-mobile physical education teacher. In addition, the author's vision of the "STEAM-environment in the theory and practice of physical education" definition is given.

Key words: future teacher of physical education, institution of higher education, STEAM-environment, educational space, STEAM-space, professional mobility, professional training, formation.

УДК 374.7

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.82.11>

Євтухова Т. А., Левіт Д. А.

**НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ
КОНЦЕПЦІЇ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ**

Стаття присвячена обговоренню проблеми неформальної освіти педагогів у контексті реалізації концепції освіти впродовж життя. Зазначено, що прискорений темп життя, динаміка соціальних та економічних процесів призводять до швидкого старіння знань. Формальна освіта, яку дають університети, інститути, академії, фахові коледжі, не готова реагувати на запити сьогодення. Для педагога, стратегічною метою якого є презентація знань, умінь, ціннісних орієнтацій, соціокультурних кодів, сучасна актуальна інформація є важливою. Одним із можливих варіантів набуття сучасних актуальних компетентностей є неформальна освіта, що надає можливість педагогам навчатись упродовж життя. На підставі аналізу наукового дискурсу досліджено проблему освіти впродовж життя. Підкреслено, що освіта впродовж життя має дуальний характер, оскільки спрямована на розвиток професійних компетентностей педагога і сприяє його саморозвитку. Основою для розвитку положень неформальної освіти стали концепції відомих іноземних психологів й педагогів. Під неформальною освітою педагога розуміється цілеспрямована освітня діяльність, спрямована на задоволення різноманітних освітніх потреб, удосконалення професійних компетентностей, набуття й розвиток особистісних якостей, цінностей, способів мислення. Підкреслено, що вона надає широкі можливості набуття компетентності у будь-який час, у будь-якому місці, у будь-якій формі, у будь-якому віці. Відзначено, що привабливою неформальною освіту робить те, що вона є усвідомленим, самокерованим, побудованим на внутрішній мотивації

процесом. Під час навчання в межах неформальної освіти педагог може самостійно будувати власну індивідуальну траєкторію особистісного й професійного розвитку. Установлено традиційні форми реалізації неформальної освіти педагогів. Розкрито ідею EdCamp як практичного майданчика для обміну інноваційними ідеями, новаторськими методами і технологіями навчання. Досліджено роль провайдерів освітніх послуг у задоволенні освітніх потреб педагогів.

Ключові слова: неформальна освіта, формальна освіта, педагог, освіта, освіта впродовж життя, знання, компетентність, індивідуальна траєкторія професійного розвитку.

Динамічні перетворення в сучасному житті, значний темп науково-технічного прогресу, процеси глобалізації та євроінтеграції, відкритість географічних, економічних, наукових кордонів детермінували процес постійного старіння знань фахівців. Відповідно до теорії “напіврозпаду компетентності”, розробленої соціологом П. Берто, через масову інформатизацію та комп’ютеризацію суспільства, накопичений обсяг знань із кожним роком збільшується в геометричній прогресії, а відтак більша частина знань, набутих під час навчання, стає неактуальною. Заклади вищої освіти через негнучкість та консервативність своєї системи продовжують готувати фахівців для майбутнього, використовуючи зміст, форми, методи, прийоми навчання минулого, тому формальна освіта виявляється не готовою реагувати на запити сьогодення.

У контексті вищевикладеного особливої актуальності набуває концепція безперервної освіти або освіти впродовж життя (lifelong education), що покликана забезпечити “рівний доступ до якісної освіти для тих, хто навчається ... хто має бажання, потребу (внутрішню, зовнішню) навчатись упродовж життя і хто має для цього можливості ...” [1]. Інструментом роботи педагогів є постійна презентація сучасних знань, умінь, ціннісних орієнтацій, соціокультурних концептів, життєвого і професійного досвіду тощо. Якісна реалізація цієї генеральної стратегії можлива лише за умови постійного оновлення й поповнення вчителем свого професійного інструментарію. Таким чином, виклики і ризики соціального, професійного життя ставлять нові завдання перед освітою, яка повинна забезпечити неперервність, нелінійність, варіативність підготовки й перепідготовки тих, хто досяг результатів навчання, виражених у термінах компетентностей, під час здобуття формальної освіти й прагнення до постійного особистісного й професійного самовдосконалення через пошук інших форм навчання (неформальної, інформальної освіти) відповідно до вимог часу та життя.

Проблема реалізації концепції «освіти впродовж життя» знайшла своє відображення в наукових розвідках Н. Андрущенко, В. Бикова [1], А. Гончарука [2], Н. Дем’яненко, О. Локшиної, О. Маркозової [6], О. Овчарук, О. Огієнка [7], Т. Скорик та інших. Питання неформальної освіти було розглянуто в працях С. Зінченко, Л. Лук’янової [5], Н. Павлик [9], Н. Трамбовецької [10], Т. Ткач, О. Шапочкіна, Sh. Romi [14], J. Butvilè, D. Fantozzi тощо. Зважаючи на актуальність порушеної проблеми для української системи освіти в умовах модернізації та інтеграції до світового освітнього простору, різні аспекти неформальної освіти педагогів були висвітлені в працях В. Горленко [3], О. Ісаєвої [4], Л. Ніколенко, В. Одарченко, Т. Скорик, Т. Стукалової. Однак аналіз наукового дискурсу щодо зазначеної проблеми свідчить про недостатню розробленість питання висвітлення можливостей неформальної освіти педагогів як важливого складника освіти впродовж життя.

Метою статті є визначення можливостей неформальної освіти педагогів в контексті реалізації концепції освіти впродовж життя.

Аналіз наукового дискурсу доводить, що вербальна репрезентація концепту «безперервна освіта» виражена в таких номінаціях, як-от: “освіта дорослих” (*adult education*), “відновлювана освіта” (*recurrent education*), “перманентна освіта” (*permanent education*), “освіта протягом життя” (*lifelong education*), “навчання протягом життя” (*lifelong learning*), “продовжена освіта” (*continuing education*), “подальша освіта” (*further education*) та ін. [8]. Така широка сфера вживаності лексичних репрезентантів одиниць лексико-семантичного поля, на нашу думку, пов’язана з описом і дослідженням різних аспектів життєдіяльності людини та є синонімічною. У своєму дослідженні ми будемо послуговуватись терміном “освіта протягом життя”, що було задекларовано в “Меморандумі освіти протягом життя” (A Memorandum of Lifelong Education) [11], прийнятому в 2000 році на Лісабонському саміті Ради Європи.

За підтримки Ради Європи, Світового банку, недержавних світових організацій розроблено різні політичні, освітні ініціативи, які є “стратегічними маячками” для визнання результатів навчання, кваліфікацій і підтримки тих, хто навчається впродовж життя. Перелічимо декілька: Рекомендації ПАРЄ “Освіта поза навчальним закладом”, “Програма навчання протягом життя”, Загальноєвропейські рекомендації з питань оцінки рівнів кваліфікації для навчання впродовж всього життя тощо.

Ідея освіти впродовж життя виникла спочатку як ідея розвитку й вдосконалення професійних компетентностей фахівців, які завершили певний час назад заклад освіти та повинні відповідати вимогам ринку праці. На сьогодні вона містить також особистісний компонент – саморозвиток, самовдосконалення людини. Наведемо декілька прикладів. Освіту впродовж життя Л. Лук’янова розглядає як розвинуту систему освітніх практик, а навчальна діяльність є її невіддільним природним складником, оскільки забезпечує всебічний розвиток творчої особистості “... через послідовні етапи спеціально організованого навчання, що уможливорює сприятливі зміни її соціального статусу” [5, с. 44–45]. Досліджуючи проблему безперервної освіти, О. Маркозова наголошує на сукупності способів і форм здобуття, поглиблення та розширення базової освіти, професійних компетентностей і культури особистості; безперервна освіта формує та задовольняє

пізнавальні й духовні потреби людини, сприяє розвитку здібностей у межах закладів освіти або самоосвіти. Безперервна освіта розпочинається в дитсадку й триває доти, доки живе людина й прагне розвиватись у професійному плані [6, с. 200]. Розвідки О. Огієнко доводять, що освіта впродовж життя спрямована на самореалізацію особистості, оскільки її провідною ідеєю є розвиток суб'єкта діяльності та спілкування [7, с. 111].

Отже, поняття “освіта впродовж життя” педагога – це комплекс дидактичних інструментів, які дозволяють людині здійснювати сходинками освіти (дошкільний заклад освіти – заклад загальної середньої освіти – фаховий коледж / заклад вищої освіти – система перепідготовки кадрів та підвищення їхніх професійних компетентностей або повернення в заклад вищої освіти для здобуття іншої професії). Освіта впродовж життя має дуальний характер, оскільки спрямована як на вдосконалення й розвиток важливих для педагога компетентностей, так і сприяє його особистісному зростанню.

Основним механізмом забезпечення освіти впродовж життя є реалізація таких положень: забезпечення наступності змісту та координації навчальної діяльності на різних етапах освіти, що є продовженням попередніх; формування потреби й здатності особистості до самонавчання; оптимізація системи перепідготовки працівників і підвищення їхньої кваліфікації; створення інтегрованих навчальних планів та програм; запровадження й розвитку дистанційної освіти; формування системи навчальних закладів для забезпечення освіти дорослих відповідно до потреб особистості та вимог ринку праці [6, с. 200].

Освіта впродовж життя педагога складається з розмаїття видів освіти, що супроводжують професійне й особистісне життя кожної людини, а саме: формальної освіти, неформальної освіти, інформальної освіти [14, с. 258]. Подальша частина нашої статті присвячуватиметься висвітленню проблеми можливостей неформальної освіти в професійному й особистісному розвитку сучасного педагога.

Теоретичним і методичним підґрунтям наукових розвідок щодо проблеми неформальної освіти стали концепції таких дослідників: 1) Пауло Фрайре, який використовував метод «розв'язання проблем». В основі його підходу до освіти є переконання, що учнів потрібно спонукати критично думати над розв'язанням проблем – це їм допоможе впевнено приймати вірні для себе рішення і діяти відповідно до визначених маршрутів; 2) Говарда Гартнера, згідно з науковою ідеєю якого успіх набуття навчального досвіду залежить від залучення в освітньому процесі різних видів інтелектів (здібностей) учнів; 3) Малколма Ноулза, який розробив теорію навчання дорослих; 4) Девіда Колба, який стверджував, що кожне навчання повинно пройти цикл від набуття досвіду, аналізу досвіду, вивчення теорії до вправлення; 5) Берніса МакКарті, на думку якого учні використовують один чотирьох стилів навчання: творчий, аналітичний, динамічний або здоровий глузд [12, с. 9–10].

За визначення Європейського центру розвитку професійної освіти «неформальна освіта» – це навчання, засноване на запланованій діяльності, яка явно не позначена як навчання (з точки зору завдань, тривалості навчання або підтримки тих, хто навчається), але яка містить значущий навчальний елемент, що зазвичай не завершується сертифікацією [13, с. 16]. Результати кластерного аналізу більше ніж 25 визначень поняття «неформальна освіта» дали підстави Н. Павлик сформулювати власне бачення наукової проблеми як процесу додаткового цілеспрямованого діалогічного навчання, виховання й розвитку молоді, організованого поза межами змісту, форм і методів освітніх установ та державних інституцій [9, с. 14].

Здійснивши наукову розвідку іноземних і вітчизняних досліджень із проблеми неформальної освіти, А. Гончарук доходить висновків, що це організована, структурована та цілеспрямована навчальна діяльність, що здійснюється за межами закладів формальної освіти, спрямована на задоволення найрізноманітніших освітніх потреб різних, у тому числі вікових (від раннього дитячого й аж до похилого віку), груп населення, що, проте, не надає легалізованого диплома. Спостереження науковця доводять, що неформальна освіта стосується всіх освітніх програм, що реалізуються поза формальною системою освіти, вона є добровільною, короткотривалою. Такі програми мають різну спрямованість, як-от: мультилінгвальну підготовку, набуття умінь критичного мислення, розв'язання конфліктних ситуацій, формування лідерських якостей й не вимагають попереднього навчання. Автор продовжує, що неформальна освіта не має затверджених державою програм, але відбувається за сприянням закладу освіти, іншими словами – це освіта в незалежній формі [2, с. 32–33].

Автори посібника для тренерів неформальної освіти розглядають досліджуване поняття як освіту, що необов'язково має організований і системний характер, може здобуватись поза межами навчального закладу (індивідуальні заняття з тренерами, репетиторами). Неформальна освіта не має вікових, професійних, інтелектуальних обмежень. Навчання не завершується присвоєнням кваліфікації та оцінюванням навчальних досягнень [10].

Таким чином, неформальна освіта педагога – це цілеспрямована освітня діяльність, спрямована на задоволення різноманітних освітніх потреб, удосконалення професійних компетентностей, набуття й розвиток особистісних якостей, цінностей, способів мислення. Вона надає широкі можливості опанувати компетентності в будь-який час, у будь-якому місті, у будь-якій формі, у будь-якому віці. Такі можливості неформальної освіти роблять її привабливою, оскільки навчання стає усвідомленим, самокерованим, побудованим на внутрішній мотивації, що спонукає до формування власної індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога.

Здійснивши аналіз наукових джерел [3; 4; 9; 10], ми дісталися висновку, що неформальна освіта педагогів традиційно реалізується в таких формах: короткотривалі курси, тренінги, воркшопи, майстерні, семінари, лекції, майстер-класи, проектна діяльність, конференції, вебінари. Сьогодні таких заходів існує досить значна кількість: одні спрямовані на розвиток професійних компетентностей педагогів, розуміння процесу формування у здобувачів спільних ключових компетентностей, удосконалення знань про психолого-фізіологічні особливості учнів, інклюзивне освітнє середовище та інклюзивне навчання; інші – на розвиток особистості педагога відповідно до його власних пізнавальних інтересів, мотивів, переконань.

З 2015 року в Україні проводяться регіональні (не)конференції у форматі EdCamp. Ці заходи спрямовані на поширення інноваційних ідей, новаторських методів і технологій навчання, обмін професійним досвідом у педагогічній спільності, які прагнуть кращої якості знань для своїх учнів. EdCamp має демократичне підґрунтя, оскільки базується на принципах безкоштовності, незалежності й свободи ініціативи. Педагоги самостійно формують індивідуальну програму (не)конференції, обираючи тематику заходів, які б вони хотіли відвідати відповідно до своїх потреб та вподобань. Вони можуть вільно та безкоштовно відвідати заявлені лекції, воркшопи, тренінги, майстерні кращих світових та вітчизняних фахівців. Постійний обмін ідеями, досвідом, неперервний процес знайомства з різними людьми на EdCamp спричиняють появу так званого “ефекту довгого хвоста” – продовження обговорення ідей, кооперація після завершення заходу.

Особливої уваги вартий процес неформального навчання педагогів на дистанційних платформах. Сьогодні існує безліч онлайн-сервісів, таких як: студія онлайн освіти EdEra, український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів Prometheus, освітній проєкт На урок, Ukrainian English Language Teacher Learning Platform, Coursera та інші. На цих платформах розміщені курси як вітчизняних, так і іноземних науковців, дослідників-практиків, готових поділитись своїми ідеями, досвідом. Так, наприклад, платформа Prometheus пропонує безкоштовні сертифіковані курси для педагогів: “Наука про навчання. Що має знати кожен учень?”, “Упровадження інновацій в школах”, “Медіаграмотність для освітян”, “Дизайн мислення в школі” та інші. На платформі студії онлайн-освіти EdEra є відкриті курси для вчителів рівня початкової освіти: “Курс для вчителів початкової школи”, “Робота вчителів початкових класів із дітьми з особливими освітніми потребами”. Окрім того, існує маса курсів, спрямованих на вдосконалення фахової компетентності вчителя-предметника. Ці курси дають педагогам можливість для постійного саморозвитку як професіоналів, особистостей, сприяють набуттю необхідних сучасних компетентностей, цінностей, способів мислення.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє нам дійти таких **висновків**. Сучасна формальна освіта повною мірою не задовольняє вимоги та потреби особистості в самореалізації особистісного і професійного потенціалу; вона не може забезпечити актуальними знаннями фахівців, оскільки знання мають стійку тенденцію до швидкого старіння. Неформальна освіта – це той ключ, який запускає механізм неперервного пошуку й генерування інноваційних ідей, творчості, самореалізації. Бути постійно в пошуку нового – це досить важлива якісна характеристика педагога XXI століття, який працює з сучасними дітьми в сучасному класі. Неформальна освіта надає педагогам безліч можливостей для побудови індивідуальної траєкторії освітнього і професійного саморозвитку, оскільки реалізується в різних формах, а також відсутні часові, локальні межі – можна вчитись будь-чому, будь-де, будь-коли. Це своєю чергою сприяє реалізації концепції освіти впродовж життя, що є індивідуальною для кожної людини.

Однак проведене дослідження не вичерпує зазначену проблему. Особливо перспективним в цьому напрямку може бути розробка нових форм, методів, технологій навчання педагогів у системі неформальної освіти.

Використана література:

1. Биков В. Ю., Ромашко І. М. Освітні системи із забезпечення рівного доступу до якісної освіти впродовж життя. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2008. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/11083958.pdf> (дата звернення 15.08.2021 р.).
2. Гончарук А. Неформальна освіта дорослих у країнах ЄС. *Педагогічні науки*. 2012. Вип. 54. С. 31–36.
3. Горленко В. М. Неформальна освіта як чинник розвитку інформаційно-комунікативної компетентності вихователів дошкільного навчального закладу. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка соціальної роботи»*. 2017. Вип. 1 (40). С. 67–72.
4. Ісаєва О. Зміст і характеристика поняття «неформальна освіта педагога». *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2018. Vol. 1. С. 48–54.
5. Лук'янова Л. Б. Філософсько-педагогічна ідея освіти впродовж життя. *Освіта впродовж життя: вимоги часу* : зб. матеріалів VI Всеукр. читань пам'яті видатного вченого-педагога Олени Степанівни Дубинчук (26 трав. 2014 р., Київ). Київ; Ніжин : ПП Лисенко, 2014. С. 44–46.
6. Маркозова О. О. Навчання впродовж життя – необхідна передумова досягнення життєвого успіху людини. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 2 (29). С. 198–205.
7. Огієнко О. І. Освіта впродовж життя як визначальна умова професійної самореалізації особистості. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2013. Вип. 39. С. 108–111.
8. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка. URL : <http://old2.niss.gov.ua/articles/252/> (дата звернення 15.08.2021 р.)
9. Павлик Н. Теорія і практика організації неформальної освіти молоді : навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2017. 164 с.
10. Трамбовецька Н., Іваник О., Гавінек-Дарагуля М. та ін. Ідеї, натхнення, рішення : посібник для тренерів неформальної освіти. Київ : Інша освіта, 2015. 71 с.

11. A Memorandum on Lifelong Learning. Commission of the European Communities. URL: https://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf (дата звернення 15.08.2021 р.).
12. Nonformal education (NFE). Information collection and exchange / publ. by the Peace Corps Center for Field Assistance and Applied Research. Washington, 2004. 90 p.
13. Recognition and validation of non-formal and informal learning for VET teachers and trainers in the EU Member States / publ. by Cedefop. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2007. 78 p.
14. Romi Sh., Schmida M. Non-formal education : a major educational force in the postmodern era. *Cambridge Journal of Education*. 2009. № 39, P. 257–273.

References:

1. Bykov V. Yu., Romashko I. M. Osvitni systemy iz zabezpechennia rivnogo dostupu do yakisnoi osvity vprodovzh zhyttia (2008) [Educational systems for the ensure equal access to the quality the lifelong learning]. *Information Technologies and Learning Tools*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11083958.pdf> (zvernennia: 15.08.2021). [in Ukrainian]
2. Honcharuk A. Neformalna osvita doroslykh u krainakh YeS (2012) [Non-formal adult education in the EU]. *Pedagogical sciences*. 54. P. 31–36. [in Ukrainian]
3. Horlenko V. M. (2017) Neformalna osvita yak chynnyk rozvytku informatsiino-komunikatyvnoi kompetentnosti vykhovateliv doshkilnoho navchalnoho zakladu [Non-formal education as a factor for development of information and communication competence of teachers in preschool educational facilities]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: «Pedagogy. Social Work»*. 1(40). P. 67–72. [in Ukrainian]
4. Isaieva O. (2018) Zmist i karakterystyka poniattia “neformalna osvita pedahoha” [Content and characteristics of the concept «Non-formal teacher education»]. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 1. P. 48–54. [in Ukrainian]
5. Lukianova L. B. (2014) Filosofska-pedahohichna ideia osvity vprodovzh zhyttia [Philosophical and pedagogical idea of the lifelong education]. Lifelong education : the materials collection of the 6th All-Ukrainian Reading in honor of O. Dubynchuk (24 May 2014, Kyiv). Kyiv; Nizhyn : private enterprise Lysenko. P. 44–46. [in Ukrainian]
6. Markozova O. O. (2016) Navchannia vprodovzh zhyttia – neobkhidna peredumova dosiahnennia zhyttievoho uspikhu liudyny [Lifelong learning – an essential condition for success in life every person]. *The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, philosophies of law, political science, sociology*. 2(29). P. 198–205. [in Ukrainian]
7. Ohienko O. I. (2013) Osvita vprodovzh zhyttia yak vyznachalna umova profesiinoi samorealizatsii osobystosti [Lifelong education as the determining condition of the professional personality self-realization]. *Scientific notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University*. 39. P. 108–111. [in Ukrainian]
8. Osvita protiahom zhyttia: svitovyi dosvid i ukraïnska praktyka. Analitychna zapyska (2015) [Lifelong education : world experience and Ukrainian practice. Analytical note]. URL : <http://old2.niss.gov.ua/articles/252/> (zvernennia: 15.08.2021). [in Ukrainian]
9. Pavlyk N. (2017) Teoriia i praktyka orhanizatsii neformalnoi osvity molodi : navchalnyi posibnyk [Theory and practice of non-formal education of the youth]. Zhytomyr : ZhDU. 164 p. [in Ukrainian]
10. Trambovetska N., Ivanyk O., Havinek-Darahulia M. ta in. (2015) Idei, natkhnennia, rishennia : posibnyk dlia treneriv neformalnoi osvity [Ideas, inspiration, solutions: a guide for non-formal education coaches]. Kyiv : Another education. 71 p. [in Ukrainian]
11. A Memorandum on Lifelong Learning. Commission of the European Communities (2000). URL : https://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf. (accessed 15 Aug. 2021).
12. Nonformal education (NFE). Information collection and exchange (2004): publ. by the Peace Corps Center for Field Assistance and Applied Research. Washington, 90 p.
13. Recognition and validation of non-formal and informal learning for VET teachers and trainers in the EU Member States (2007): publ. by Cedefop. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 78 p.
14. Romi Sh., Schmida M. (2009) Non-formal education : a major educational force in the postmodern era. *Cambridge Journal of Education*. 39. P. 257–273.

Yevtukhova T. A., Lievit D. A. The non-formal teacher education in the context of implementing the concept of the lifelong education

The article is devoted to discussing the problem of the non-formal teacher education in the context of implementing the concept of lifelong education. It is noted that the accelerated pace of life, the dynamics of social and economic processes lead to rapid aging of knowledge. The formal education provided by Universities, Institutes, academies, and professional colleges is not ready to respond to the needs of the present. Relevant information is very important for the teacher whose strategic goal is to present knowledge, skills, value orientations, and socio-cultural codes. One of the possible options for the acquiring modern relevant competencies is the non-formal education, which provides opportunity for the teachers to learn throughout their lives. The problem of lifelong education is investigated based on the analysis of scientific discourse. It is emphasized that lifelong education has a dual character, since it is aimed at the developing the professional competencies of the teacher and contributes to his self-realization. The concepts of well-known foreign psychologists and teachers became the basis for the development of the non-formal education provisions. The non-formal education is understood as purposeful educational activities aimed at meeting various educational needs, improving professional competencies, acquiring and developing personal qualities, values, and ways of thinking. It is emphasized that it provides ample opportunities to acquire competencies at any time, in any place, in any form, at any age. It is noted that awareness, self-control and internal motivation of the student make the non-formal education more attractive. The teacher can independently build their own individual trajectory of personal and professional development during the training in the framework of the non-formal education. Traditional forms of implementation of the non-formal education of teachers are established. It is revealed the idea of EdCamp as a practical platform for exchanging innovative ideas, innovative teaching methods and technologies. It is studied the role of educational service providers in the meeting the educational needs of teachers.

Key words: non-formal education, formal education, teacher, education, lifelong education, knowledge, competence, individual trajectory of professional development.